

ERFGOED EN CONTROVERSE IN DE KLAS:

EEN EXPLORATIEF ONDERZOEK NAAR DE INZETBAARHEID VAN ERFGOED VOOR DE

AANPAK VAN CONTROVERSIËLE ONDERWERPEN IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Vital Stichelbaut (UGent)

INHOUD:

- 2.1: Proces
- 2.2: De les

2.1 PROCES

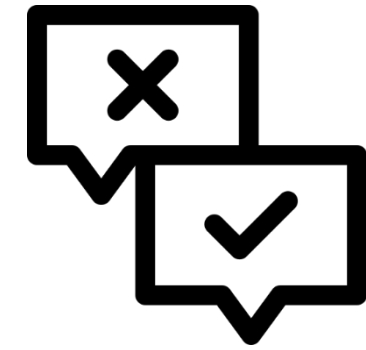
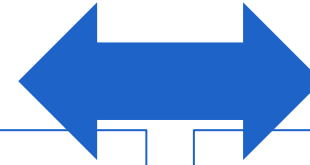
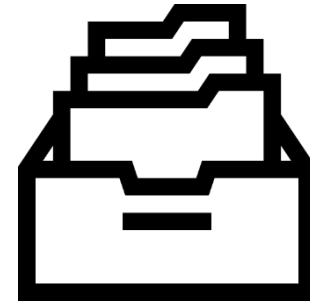
2.1 PROCES

- Vital Stichelbaut (MA geschiedenis + EDUMA)
- ***Pilottraject: UGent ↔ Amsab-ISG**
 - Doel: ontwikkelen van een educatief pakket voor 3^e graad ASO waarin werken met erfgoed centraal staat
 - Werkplan:
 - (a) scannen van collectie Amsab-ISG op thema's die aansluiten bij de nieuwe sleutelcompetenties en leerstof 3^e graad
 - (b) ontwerpen van een educatief pakket
 - (c) empirisch uittesten van dit educatief pakket

2.1 PROCES

– **Uitdaging:** aan de slag met...

(1) *Sleutelcompetenties

- **S8: Historisch bewustzijn**
- **S7: Burgerschap**

– **MAAR OOK:**

- S5: Sociaal-relatieve competenties
- S13: Leercompetenties
- S16: Cultureel bewustzijn

(2) Erfgoed

- Beperkte rol erfgoededucatie in Vlaanderen (vb. *Cultuur leren smaken* (2016): 71,6% LK ≠ erfgoed als cultuurelement)
- Lange tijd ontbreken van institutioneel kader rond inzet erfgoed in onderwijs
- Informatiekloof erfgoed- en onderwijssector
- **Noodzaak aan PRAKTIJK onderzoek erfgoededucatie**

(3) Controversieel onderwerp

- Subalterne geschiedenis
- Onderzoeksrapport çavaria (29/09/2023)
 - 60,4%: onveilig gevoel op school
 - 45,1%: ongemakkelijk tot zeer ongemakkelijk om LGBTI+ thema's in de klas bespreekbaar te maken.
- **Homoseksualiteit**

2.1 PROCES

- **Algemene onderzoeksvraag:**
 - *Kan erfgoed een meerwaarde bieden voor het omgaan met controversiële onderwerpen in het onderwijs?*
- **Hoe onderzoeken?**
 - Via kernconcept: 'historische distantie'
 - **MAAR géén statisch en enkelvoudig concept**
 - Confrontatie met verleden: spanning vreemde (= afstand)
↔ vertrouwde (= nabijheid) (Wineburg, 2001)
 - Er zijn meerdere dimensies binnen historische distantie
 - Toepassen van **5-dimensioneel model van Klein (2016)**
 - HD = Tijd, persoon, verbeelding, plaats en engagement

2.1 PROCES

– 5 dimensies van historische distantie (Klein, 2016)

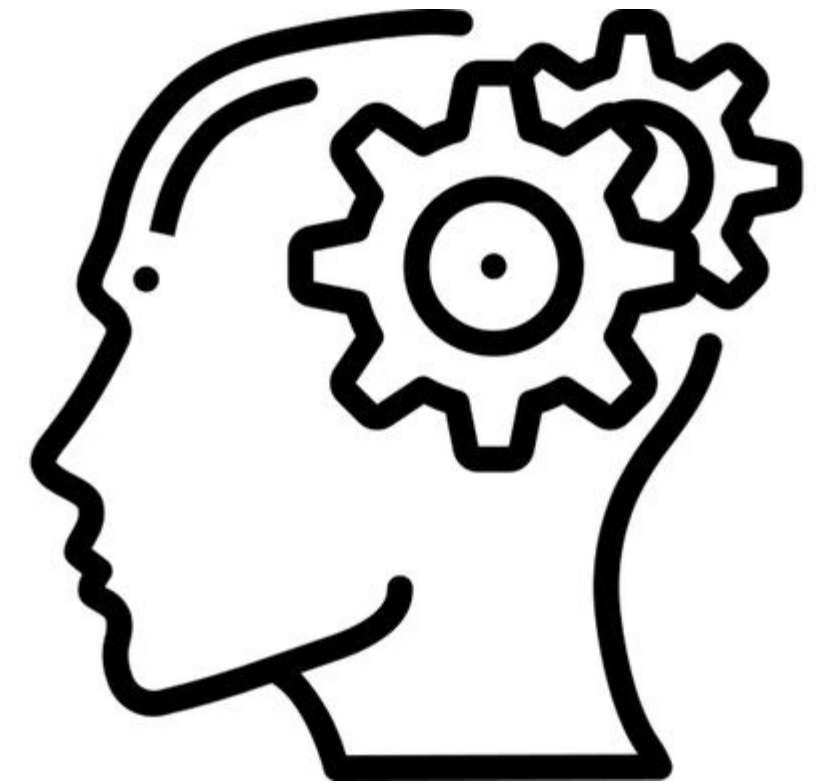
- 1) **TIJD** (discontinu – continu)
= breuken in de tijd ⇔ langer historisch proces?
- 2) **PERSOON** (identiteit – verschil)
= ahistorische morele voorbeelden ⇔ gecontextualiseerde mensen?
- 3) **VERBEELDING** (theoretisch – specifiek)
= abstracte concepten, symbolen en metaforen ⇔ concrete verhalen en beelden
- 4) **PLAATS** (ver weg – dichtbij)
= ver of nabij?
- 5) **ENGAGEMENT** (passief – actief)
= passieve ontvangers van historische kennis ⇔ actieve producenten van eigen betekenis?

2.1 PROCES

– **Onderzoeksvragen:**

- a) Hoe kan erfgoed worden gebruikt in de klas om verschillende dimensies van historische distantie en nabijheid te operationaliseren?
- b) Welke van deze dimensies is het meest behulpzaam in het makkelijker bespreekbaar maken van controversiële onderwerpen?

2.2 DE LES

2.2 DE LES

- **De Rooie Vlinder (1976-1981)**
 - = Belgische socialistische actiegroep ter bevrijding van homoseksualiteit, voornamelijk actief in Gent en Antwerpen
 - Waarom?
 - Ontsloten (⇔ inventaris)
 - Beperkte omvang (0,55m, 23 archiefdossiers)
 - Gekende organisatie (⇔ literatuur)
 - Diversiteit aan bronnen

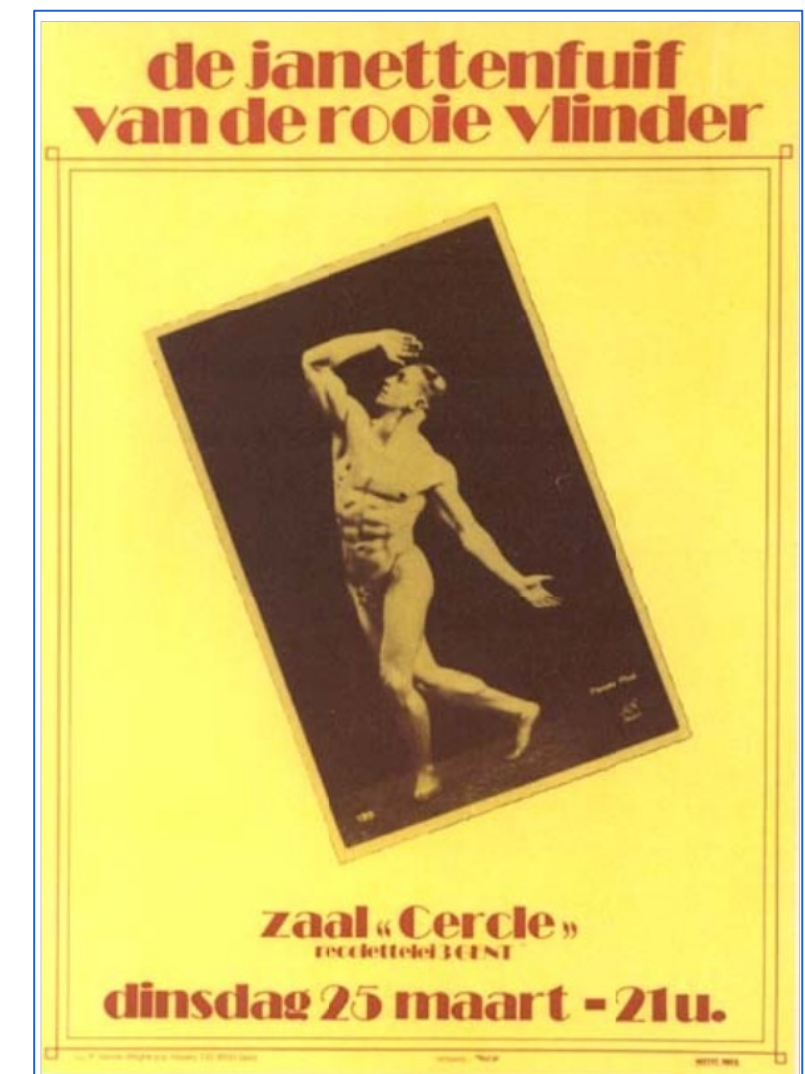
ARCHIEFBESTAND VAN DE ROOIE VLINDER

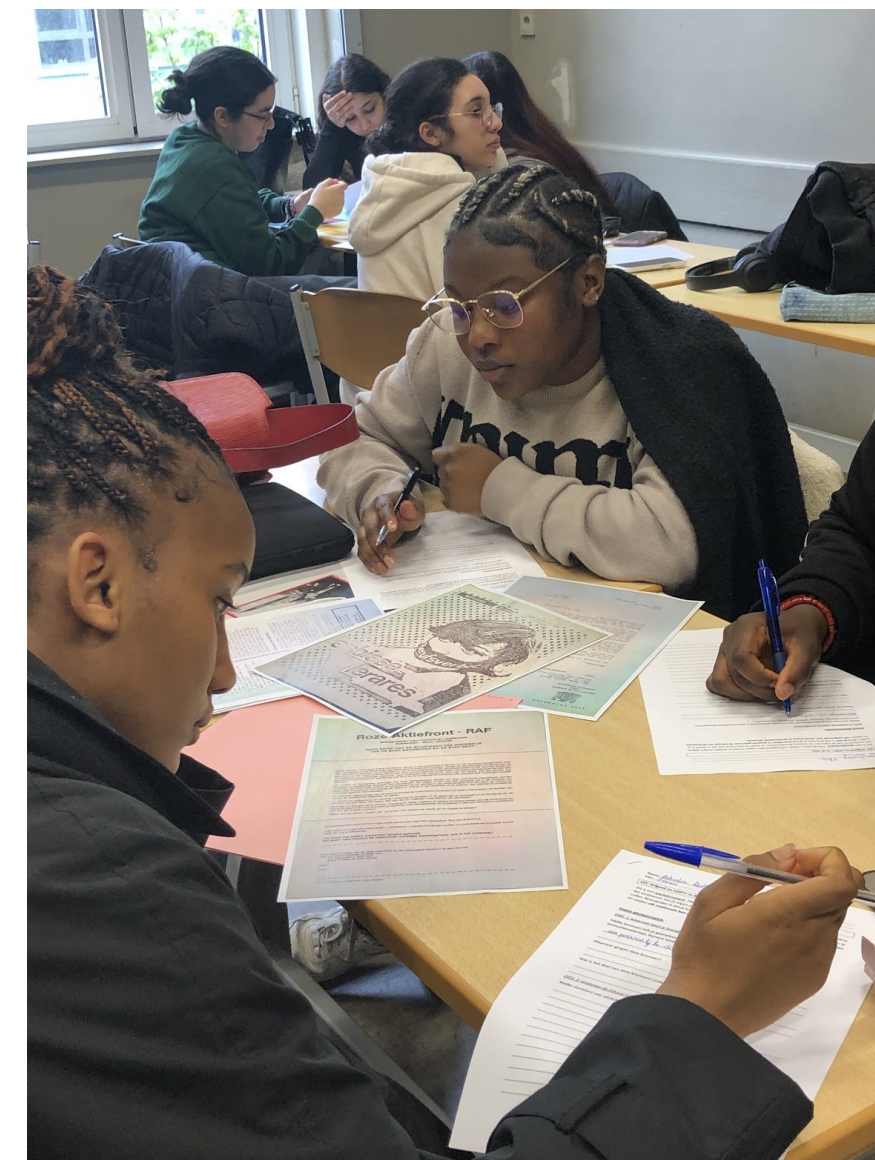
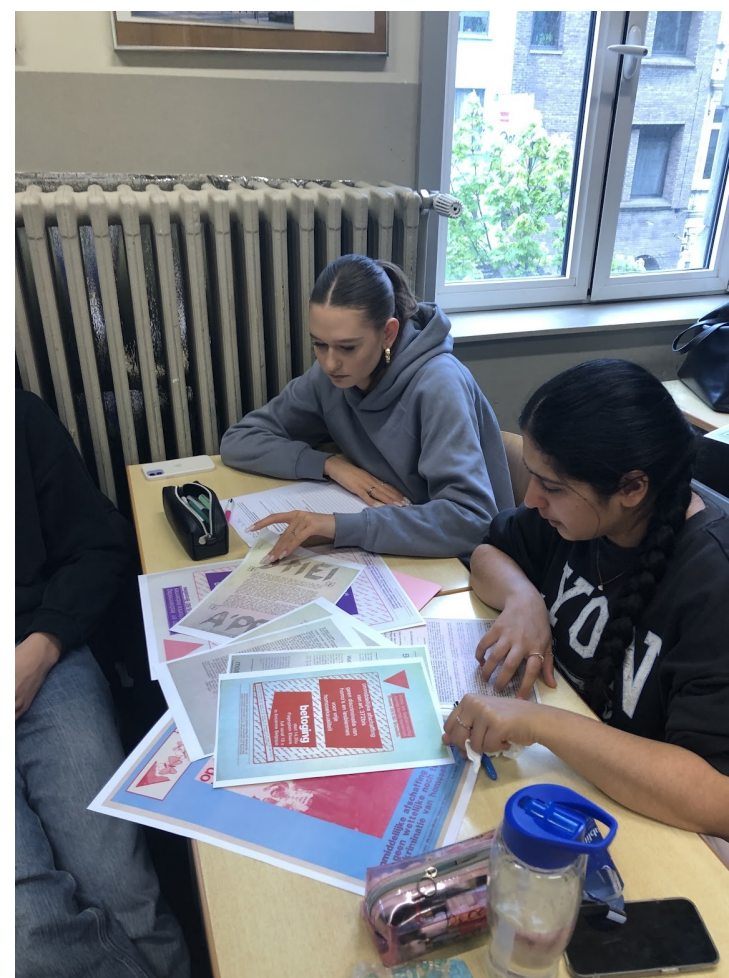
Visueel + tekstueel rijke bronnen!
⇔ differentiëren

2.2 DE LES

- **De Rooie Vlinder (1976-1981)**
 - = Belgische socialistische actiegroep ter bevrijding van homoseksualiteit, voornamelijk actief in Gent en Antwerpen
 - Waarom?
 - Ontsloten (⇔ inventaris)
 - Beperkte omvang (0,55m, 23 archiefdossiers)
 - Gekende organisatie (⇔ literatuur)
 - Diversiteit aan bronnen
 - Ook uitdagingen
 - Controversiële taal (“janet”, “flikker”, ...)
 - Ook zéér controversiële houding t.a.v. pedoseksualiteit (⇔ bronkeuze)

DEMO LES

Erfgoed en LGBTI+ in de klas

VITAL STICHELBAUT

EDUCATIEVE MASTER CULTUURWETENSCHAPPEN (GESCHIEDENIS)

Waarover gaat de les?

Waarover denken jullie dat deze les zal gaan?

← Exit

Ga naar **wooclap.com** en gebruik de code **NJMITT**

Waarover denk je dat deze les zal gaan?

Over vrijheid en meningsuiting
Gay mensen Zommel Kies Gay rights
Zebbi en de mond Gay
Homossss In de war zijn geaardheid
Niet verstoppen Wie je bent

wooclap

Stemmen - / 1 +

Berichten

100 %

13

“Nooit meer in de kast”?

- “Uit de kast komen”?
 - Het voor het eerst uitkomen voor je niet-heteroseksuele geaardheid

■ **Controversiële terminologie!**

- Scheldnaam homoseksuelen
- Ook een ‘geuzennaam’ in bepaalde homobewegingen

■ **Homoseksualiteit**

“De Rooie Vlinder”?

- Een Belgische actiegroep die streeft naar het “bevrijden” van homoseksuelen.
- Jaren ‘70 en ‘80
- Radicaal:
 - Extreem links (communisme)
 - ≠ conformeren
 - Ingrijpende veranderingen afdwingen via publieke acties
- Vieren van homoseksualiteit
- **Emancipatiebeweging**

Een emancipatie-
geschiedenis van
homoseksuelen in
België?

+ "Suzan Daniel"
+ *Brussel (CCB)

+ *Antwerpen (COC-VI)
+ 1^e TV-programma
+ 1^e publiek debat

BLOEIPERIODE

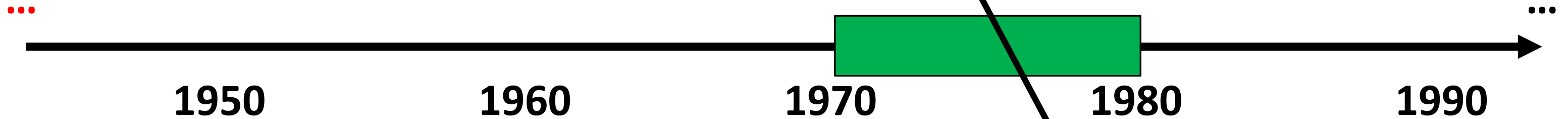
+ *Gent, *Leuven, ...

+ véél nieuwe initiatieven, groepen, ...

= o.a. Rooie Vlinder

+ breder: ook lesbiennes

+ *Federatie Werkgroep Homofilie (nu: çavaria)

1950

- ziekte
- sociale plaag
- taboe

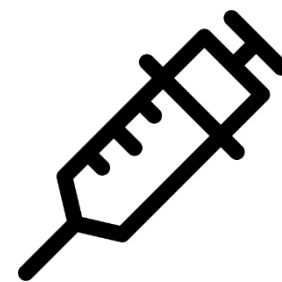
1960

- verleidingstheorie
- Alfons Vrancx
- medisch 'behandelen'

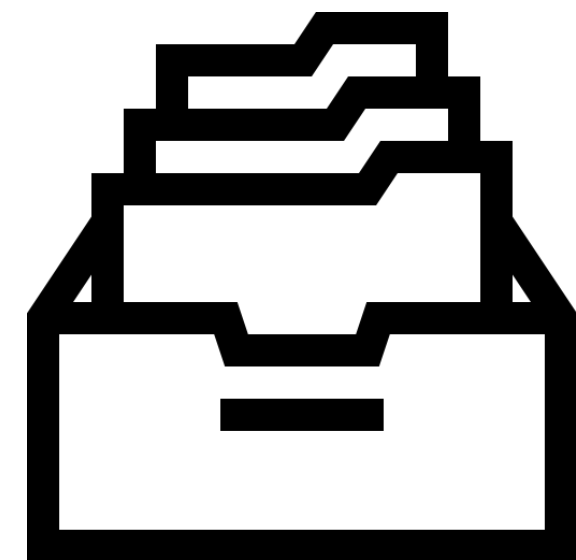
1970

1980

1990

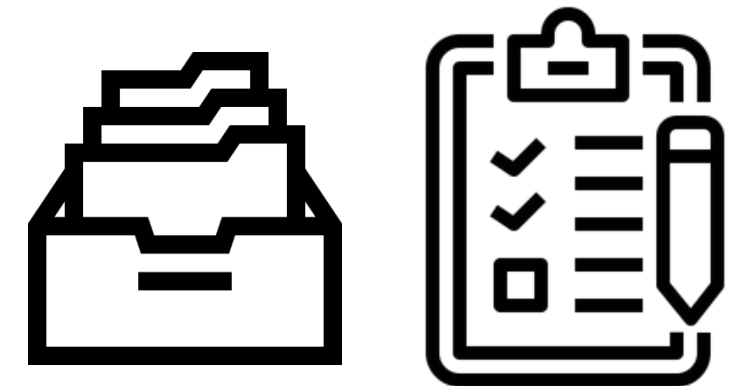
Wat leert het bestuderen van het archief van de Rooie Vlinder ons over: diverse vormen van **uitsluiting** van niet-heteroseksuelen in de jaren '70 en '80 in België?

Aan de slag!

Werkwijze

- STAP 1: vorm per tafel een groepje van 4 à 5 personen.
- STAP 2: bestudeer in groep de archiefstukken en beantwoord de vragen uit de vragenbundel (**10 minuten**).
- STAP 3: elk groepje stelt kort zijn archiefdossier voor (**3 min/groep**):
 - Leg kort uit waarover je dossier ging.
 - Welke bronnen heb je geanalyseerd?
 - Waarover gingen deze bronnen?
 - Wat is het doel van deze bronnen?
 - Verklaar welke vorm van **uitsluiting** je op het spoor bent gekomen (focus).

Brondossier 2

Brondossier 2

■ Bronnen?

- Affiches, flyers, foto en een open brief
- Steuncomité Eliane Morissens (o.a. Rooie Vlinder: ondertussen Roze Aktiefront)
- Doel: overtuigen + aanzetten tot actie

■ Eliane Morissens?

- Leerkracht te Henegouwen
- RTBF-uitzending: *“haar homoseksualiteit een rem voor haar carrière [was] geweest”*
- Ontslag -> seksuele oriëntatie of belediging?

■ Diverse vormen van uitsluiting?

Brondossier 2

Recht op arbeid

Recht op vrije meningsuiting

Gelijkheidsbeginsel

Geen beroepsverbod

= FUNDAMENTELE MENSENRECHTEN

OOK VOOR LESBIENNES EN HOMOS in 't onderwijs

ELIANE MORISSENS IS IN HONGERSTAKING !!!

- + 23 JAAR LANG GAF ZIJ LES OP EEN TECHNISCHE SCHOOL IN HENEGOUWEN
- + OP 28 OKTOBER 1980 SPRAK ZIJ IN EEN TV-UITZENDING OVER DE PROBLEMEN DIE ZIJ ALS LESBISCHE VROUW HEEFT
- + TWEE DAGEN LATER WERD ZIJ ONTSLAGEN
- + EEN JAAR LATER, OP 27 OKTOBER 1981, WERD ZIJ ONTSLAGEN
- + PAS OVER HET DOOR HAAR INGEDIENDE BEROEP
- + TOT 22 JANUARI 1982 MOEST ZIJ WACHTEN OP DE UITSLAG. HAAR ONTSLAG WERD BEVESTIGD.
- + ELIANE MORISSENS GING OP MAANDAG 18 JANUARI 1982 IN HONGERSTAKING

Discriminatie t.a.v. niet-heteroseksuelen

Ik wil u wel en zeer uitdrukkelijk mijn strikt persoonlijk democratische standpunt weergegeven in de maatschappij elk recht op eigen keuze van partner gekoppeld aan voortplanting. Ik wil trouwens niet gekoppeld aan voortplanting.

Recht op privacy

Beantwoorden van de
onderzoeksvraag

Wat leert het bestuderen van het archief van de Rooie Vlinder ons over: diverse vormen van **uitsluiting** van niet-heteroseksuelen in de jaren '70 en '80 in België?

Analyse 4 archiefdossiers Rooie Vlinder

Brondossier 1: persoonlijke brieven

(-) Taboe-cultuur betreffende homoseksualiteit

- homoseksualiteit als “(mentale) ziekte”
- homoseksualiteit als “maatschappelijk probleem”
- pestgedrag onder jongeren
- toegang tot informatie

Brondossier 2: Ontslag Eliane Morissens

(-) Discriminatie op de arbeidsmarkt

- beroepsverbod

(-) Niet naleven van fundamentele mensenrechten

- recht op vrije meningsuiting
- recht op privacy
- recht op arbeid
- gelijkheidsbeginsel

Brondossier 3: homoseksuele cultuur?

(-) Culturele discriminatie

- gevolg: versterken van taboe-cultuur

(-) Negatieve beeldvorming homoseksualiteit

Brondossier 4: Artikel 372bis

(-) Juridische discriminatie

- gevolg: versterken van taboe-cultuur

(-) Andere vormen van maatschappelijke ongelijkheid

- huisvesting, erfenisrecht, adoptie, ...

(-) Niet naleven van fundamentele mensenrechten

- gelijkheidsbeginsel
- recht op eerbiediging privéleven
- recht op bescherming tegen discriminatie

Meer lezen?

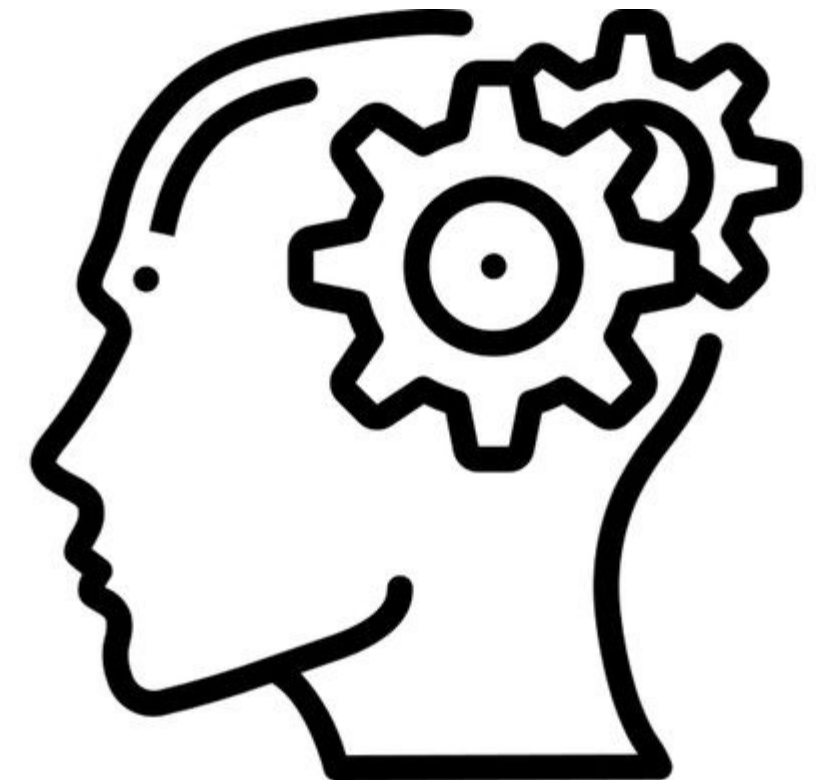
- Borghs, Paul, Wannes Dupont, Bart Eeckhout, Elwin Hofman en Jonas Roelens. *Verzwegen verlangen: een geschiedenis van homoseksualiteit in België* (Antwerpen: Vrijdag, 2017).

2.1 PROCES

– **Onderzoeksvragen:**

- a) Hoe kan erfgoed worden gebruikt in de klas om verschillende dimensies van historische distantie en nabijheid te operationaliseren?
- b) Welke van deze dimensies is het meest behulpzaam in het makkelijker bespreekbaar maken van controversiële onderwerpen?

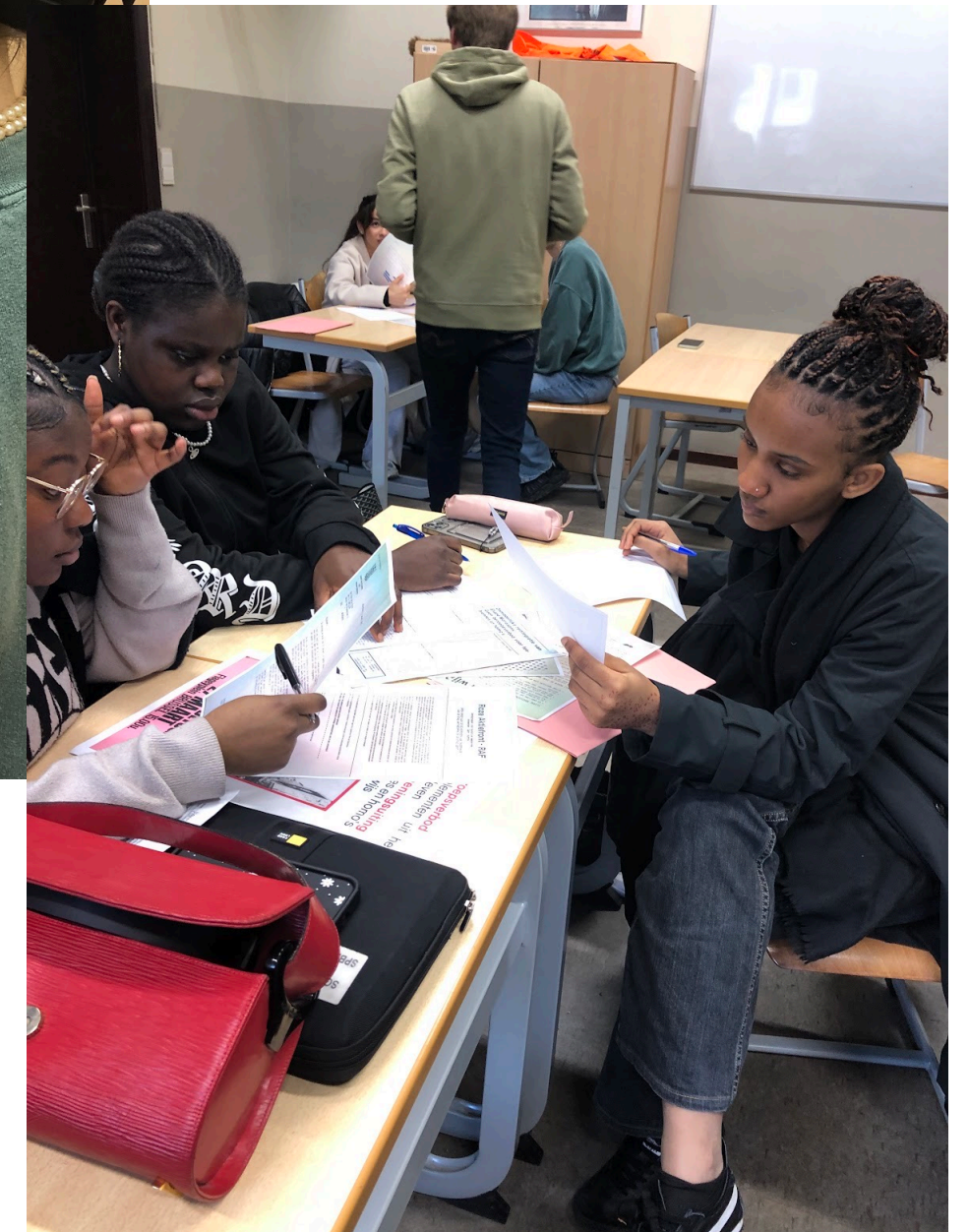
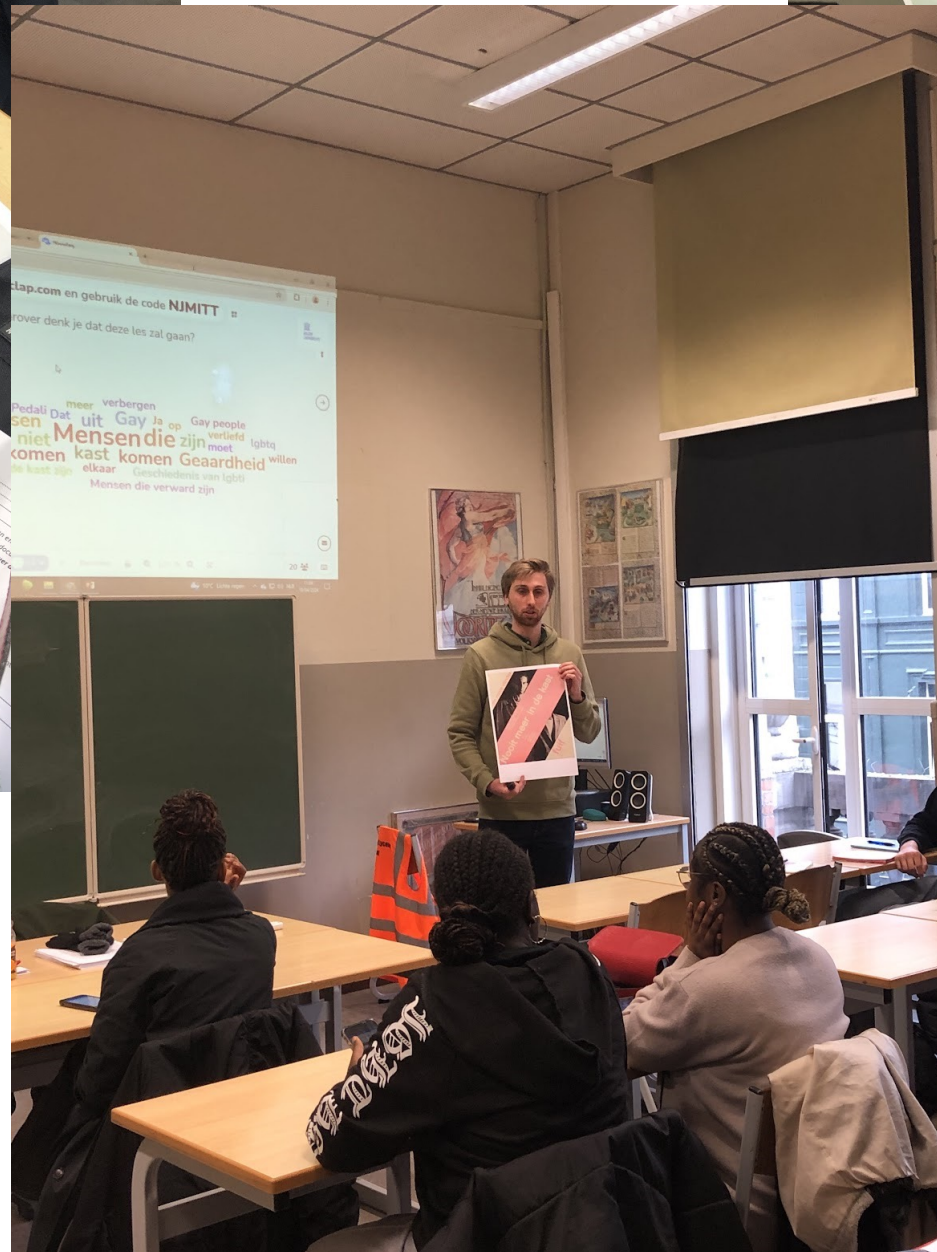
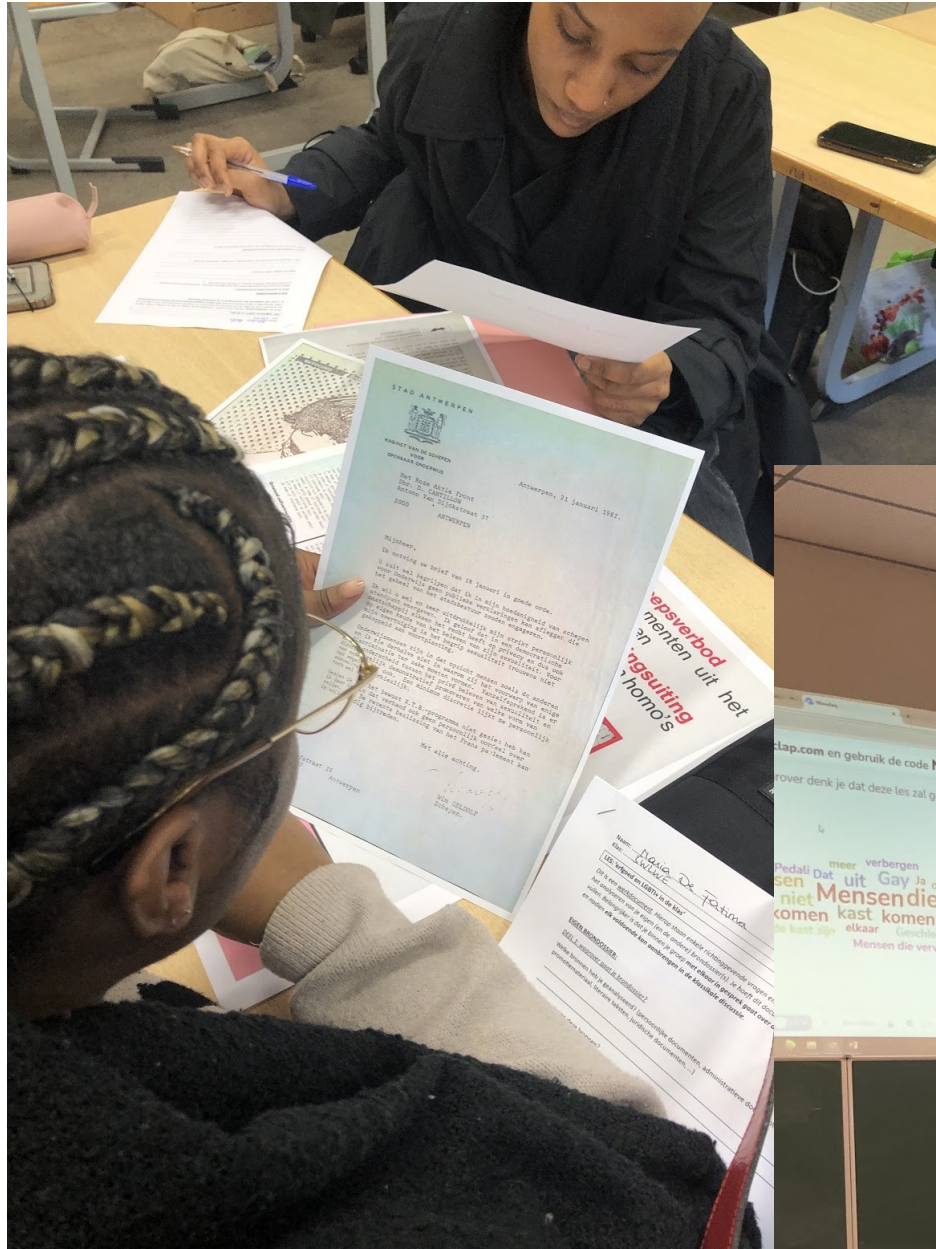
5 DIMENSIES VAN KLEIN GEOOPERATIONALISEERD

- **(1) TIJD: distantie**
 - Duidelijk afgebakende periode in het verleden (1950-1990)
 - Geen linken leggen met het heden
- **(2) PERSOON: nabijheid**
 - Historische actoren worden benaderd vanuit de herkenbare en actuele insteek van uitsluiting
- **(3) VERBEELDING: nabijheid**
 - Tastbare documenten
 - Persoonlijke verhalen en concrete gebeurtenissen
 - Visuele bronnen (afbeeldingen, posters, ...)
- **(4) PLAATS: nabijheid**
 - Nabij gelegen plaatsen (Gent en Antwerpen)
- **(5) ENGAGEMENT: distantie**
 - Zelfstandig conclusies formuleren over bronnen
 - Met elkaar in discussie gaan over bronnen

VRAGEN?

HARTELIJK DANK VOOR UW AANDACHT!

Vital Stichelbaut

EDUCATIEVE MASTER
CULTUURWETENSCHAPPEN (GESCHIEDENIS)

www.ugent.be

 Universiteit Gent
 @ugent
 @ugent
 Ghent University